

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.12.35](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.12.35)

УДК 351.77

*О. В. Мотайло,
к. мед. н., асистент кафедри оториноларингології,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID ID: 0000-0001-6159-4285*

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТИ, ФУНКЦІЙ, ЗАВДАНЬ ТА ПРИНЦИПІВ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЗА СТАНОМ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

*О. Motaylo
PhD in Medical Sciences, Assistant of the Department of Otorhinolaryngology,
National Medical University named after OO Bogomolets*

TRANSFORMATION OF THE PURPOSE, FUNCTIONS, TASKS AND PRINCIPLES OF THE MONITORING SYSTEM ON THE HEALTH OF THE POPULATION OF UKRAINE

У статті визначено, що система моніторингу за станом здоров'я населення – це система спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан здоров'я населення, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану здоров'я, з метою уникнення загроз у сфері охорони здоров'я. Ідентифіковано мету системи моніторингу за станом здоров'я населення, яка полягає у формуванні комплексної інформації про стан здоров'я населення та ефективне управління сферою охорони здоров'я; визначено завдання: систематичні спостереження, збирання та збереження даних про стан здоров'я населення, ведення бази даних, аналіз та оцінка стану здоров'я населення, виявлення загроз здоров'ю, прогнозування змін у стані здоров'я населення, сприяння ефективному прийняттю управлінських рішень у сфері охорони здоров'я, забезпечення достовірності інформації для органів публічної влади та громадськості; функції: організаційна, інформаційна, контрольна, зворотного зв'язку, аналітична, діагностична, комунікаційна, управлінська та принципи державної системи моніторингу за станом здоров'я населення: об'єктивності та достовірності, незалежності, планування, систематичності, узгодженості, комплексності в оцінці інформації про стан здоров'я населення, цілісності, оперативності, відкритості, сумісності показників у часі та просторі, цілеспрямованості, розвитку.

At the present stage of development of Ukrainian statehood, there are a significant number of problematic issues that hinder the quality and effective functioning of health care. The health of the population is deteriorating, which in turn leads to increased mortality and reduced birth rates. That is why there is a need to improve the monitoring of public health. Recently, the health care system has undergone significant changes in recent years, which necessitates the development of a system for monitoring the health of the population. Health monitoring has recently not met modern requirements and needs to be strengthened, as it is carried out by different bodies and there are

difficulties in collecting and obtaining all monitoring data in one place. The article analyzes the legal regulation of the system of monitoring the health of the population, found that a number of regulations governing monitoring issues have expired, but new ones have not yet been developed, which leads to the fact that existing legislation contradicts each other. It was established that there is a need to develop a normative document that would regulate all aspects of monitoring the health of the population, in particular, proposed to develop Regulations on the structure, content and procedure for state monitoring of public health, the provision of information and public health statistics. The objects of monitoring are identified and the powers of the subjects of monitoring are analyzed, on the basis of which their functions are identified. In the context of the institutional development of the model of the health monitoring system, it is proposed to establish remote monitoring centers at regional public health centers. An algorithm for implementing the monitoring system has been formed. Based on the above, the problems of the monitoring system are described and the mechanisms and directions for improving the functioning of the health monitoring system are identified. The need to build an effective system of monitoring the health of the population is due to a major problem with the health of the population of Ukraine, because only comprehensive collection and processing of data characterizing the health of the population will help understand the processes taking place and help make effective management decisions .

Ключові слова: моніторинг; державна система моніторингу; громадське здоров'я; сфера охорони здоров'я; моніторинг здоров'я населення.

Key words: monitoring; state monitoring system; public health; healthcare; public health monitoring.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Стан здоров'я людини є одним із першочергових пріоритетів держави, саме тому виникає потреба у постійному його моніторингу, оцінці та аналізу. В свою чергу моніторинг виступає науковим підґрунтям для прийняття управлінських рішень, саме тому на сучасному етапі розвитку України виникає потреба у створенні ефективної державної системи моніторингу здоров'я населення. «Інтегральним показником економічного розвитку держави є здоров'я її населення. Збереження та покращення здоров'я людей – один із пріоритетів у політиці більшості країн. Поряд із вивченням поширеності захворювань і травм вивчення причин смерті людей є інформативним способом оцінки ефективності систем охорони здоров'я всього світу. Кількісна інформація, яку отримують в результаті процесу моніторингу здоров'я населення, повинна відповідати поставленим вимогам: зіставність, достовірність, стандартизованість за віком. Аналітичні дані повинні стати основою для усвідомленого вибору напряму розвитку Державних і місцевих програм профілактичної спрямованості з метою попередження захворювань, збільшення тривалості активного та працездатного віку населення. У світі розвитку суспільної охорони здоров'я в Україні необхідна система обміну інформацією між суб'єктами, від яких може залежати здоров'я всього суспільства» [1].

Як відомо, кожна діяльність має свою мету, завдання та принципи, тому для забезпечення комплексного підходу до підвищення стану здоров'я та побудови ефективної державної системи моніторингу за станом здоров'я населення є важливим дослідити та визначити функції, завдання та принципи її функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Питанням моніторингу та контролю стану здоров'я населення присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Сидоров П. І., Гудков А. Б., Унгуряну Т. Н., Зандер Е. В., Лобкова Е. В., Смирнова Т. А., Шипко А. та інші, проте питаннями розробки ефективної державної системи моніторингу стану здоров'я приділено мало уваги.

Питання мети, функцій, завдань та принципів системи моніторингу за станом здоров'я населення у своїх роботах досліджували Борисенко А.В., Фролов С.В., Лядов М.А., Комарова І.А., Остапенко О.А., Воронцов І.М., Шаповалов В.В., Шерстюк Ю.М., Банчук М. В.

Формулювання цілей статті (постановка завдання):

1. Визначити сутність системи моніторингу за станом здоров'я населення.
2. Проаналізувати підходи науковців до мети, функцій, завдань та принципів системи моніторингу за станом здоров'я населення.
3. Розробити методологію функціонування державної системи моніторингу за станом здоров'я населення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

На сьогоднішній день, в умовах пандемії та погіршення стану здоров'я населення для України є важливим функціонування ефективної державної системи моніторингу якості життя населення, що буде спрямована на поліпшення стану здоров'я населення, збільшення середньої тривалості життя, забезпечення конституційного права людини на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

На даний момент не існує єдиного визначення поняття "моніторинг", адже дане явище характеризується як багатогранне. Думки науковців до визначення давного поняття різняться. Під моніторингом розуміють постійне, систематичне збирання інформації з метою спостереження і контролю за розвитком певного соціально-економічного явища чи процесу, а також його прогнозування [2]. Деякі вчені під моніторингом розуміють постійне відстеження, спостереження об'єкта управлінської діяльності, аналіз стану за допомогою вимірювання реальних результатів із заданими цілями [3]. Також моніторинг можна визначити як «безперервне спостереження за будь-яким соціально-економічним, демографічним та іншим процесом для виявлення їх відповідності наміченим тенденціям і результатам, а також встановлення їх найближчих перспектив з видачею оперативної інформації та наростаючим підсумком» [4].

Термін моніторинг почали використовувати близько 30 років тому, як альтернатива поняттю «контроль». Метою створення будь-якого моніторингу є, по-перше, вибір предмета моніторингу та накопичення інформації про нього; по-друге, оцінка на основі зібраної інформації можливого несприятливого впливу довкілля на стан здоров'я населення; по-третє, ухвалення рішення на основі отриманих залежностей на різних рівнях про усунення або пом'якшення цього несприятливого впливу [5].

На сьогоднішній день моніторинг активно використовують для аналізу та прогнозування у різних сферах, в тому числі у сфері охорони здоров'я. Основними завданнями моніторингу стану здоров'я є спостереження за здоров'ям населення, спостереження за чинниками, що впливають на здоров'я, оцінка прогнозованого стану здоров'я та планування заходів спрямованих на зміну стану здоров'я.

Моніторинг у охороні здоров'я можна визначити як систему оперативного спостереження за станом і зміною здоров'я населення, яка є механізмом отримання різномірної інформації, що постійно вдосконалюється, для поглибленої оцінки та прогнозу здоров'я населення за різні часові інтервали. Оцінка, аналіз та прогноз - необхідні елементи системи моніторингу. У цьому його відмінність від систем автоматизованого обліку (автоматизованої історії хвороби, централізованого обліку хворих та ін.), хоча отримані під час моніторингу дані можна використовувати й у інформаційно-довідкових цілях [6].

Сидоров П. І., Гудков А. Б., Унгуряну Т. Н. зазначають, що «системний моніторинг громадського здоров'я – це багатоконпонентна моніторингова система, метою якої є оцінка та прогноз стану здоров'я населення та всієї сукупності факторів, що його зумовлюють, для встановлення причинно-наслідкових зв'язків у системі «здоров'я населення — довкілля» [7].

Зандер Е. В., Лобкова Е. В., Смирнова Т. А. визначають моніторинг здоров'я як сукупність методів, що дозволяють одержувати, реєструвати та аналізувати протягом тривалого часу параметри стану організму людини; дослідження рівня здоров'я людини в динаміці онтогенезу та умов життєдіяльності, в результаті якого існує можливість для прогнозу змін рівня здоров'я та оперативної корекції способу життя з метою запобігання погіршенням здоров'я [8].

Шипко А. зазначає, що «моніторинг (від лат. monitor – той, що наглядає) передбачає комплексний систематичний аналіз основних показників здоров'я громадян, вивчення його стану з метою визначення шляхів діяльності державних установ щодо оптимізації і поліпшення здоров'я населення. Моніторинг дає можливість оцінити наявний ресурс здоров'я та прогнозувати його зміни протягом різних часових інтервалів у різних верствах населення. Служба моніторингу стану здоров'я населення в державних органах влади має бути комплексною системою збирання, обробки, аналізу і збереження інформації про співвідношення здоров'я руйнуючих, здоров'я відновлюючих та здоров'я зміцнюючих факторів в окремому регіоні [9].

Косарева Л.А. стверджує, що «моніторинг здоров'я населення визначається як система організаційно - технічних та профілактичних заходів, що забезпечують спостереження за станом здоров'я населення, його оцінку і прогнозування, а також заходів, спрямованих на виявлення, попередження та усунення впливу шкідливих факторів середовища проживання (факторів ризику) на здоров'я населення» [10].

Зандер Е. В., Лобкова Е. В., Смирнова Т. А. дають наступне визначення державній системі моніторингу здоров'я населення – «аналітична система сталого довгострокового спостереження, аналізу, оцінки та прогнозу стану здоров'я, а також визначення причинно-наслідкових зв'язків між станом здоров'я та впливом несприятливих факторів, управління ризиками з метою їх зменшення» [8].

Українські науковці майже не досліджували дане поняття. На нашу думку, під державною системою моніторингу стану здоров'я слід розуміти систему спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан здоров'я населення, прогнозування його змін і розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану здоров'я, з метою уникнення загроз в сфері охорони здоров'я.

З метою підвищення рівня здоров'я населення необхідно створити та впровадити ефективну систему моніторингу за станом здоров'я населення, що націлена на довгострокове вивчення факторів впливу на здоров'я населення та їх взаємозв'язків.

Метою впровадження державної системи моніторингу за станом населення є формування комплексної інформації про стан здоров'я населення та ефективне управління сферою охорони здоров'я.

Борисенко А.В. зазначає, що «аналізуючи та вивчаючи документи, щодо громадського здоров'я, багато науковців та фахівців сходяться на тому, що основні функції установ громадського здоров'я можна звести до 10 напрямків:

1. Епіднадгляд та оцінювання стану здоров'я і благополуччя населення. Інструменти та засоби, що використовуються для моніторингу стану здоров'я населення, основні стандарти діяльності та пріоритети. система звітності. Фінансування, трудові ресурси, надання послуг споживачам.

2. Моніторинг та реагування на небезпеки для здоров'я і під час надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я. Системи і процедури для забезпечення готовності та реагування на надзвичайні події у сфері громадського здоров'я. Також ця функція стосується реалізації ММСП.

3. Захист здоров'я, у тому числі забезпечення безпеки навколишнього середовища, праці, харчових продуктів тощо. Ця функція охоплює питання оцінювання ризиків, їхнього управління та комунікації, що необхідно для гарантування безпеки довкілля, праці та безпечності харчових продуктів.

4. Зміцнення здоров'я, вплив на соціальні детермінанти та скорочення нерівності за показниками здоров'я. Розглядають чотири основні чинники ризику неінфекційних захворювань (тютюн, алкоголь, харчування та фізична активність).

5. Профілактика хвороб, раннє їх виявлення. Ця функція фокусується на послугах охорони здоров'я переважно в рамках системи охорони здоров'я. До неї належать профілактика захворювань, їх раннє виявлення та надання допомоги пацієнтам щодо управління хворобами та збереження максимальної якості життя.

6. Забезпечення стратегічного управління в інтересах здоров'я та добробуту. Процес стратегічного планування, за участі усіх зацікавлених сторін.

7. Забезпечення сфери громадського здоров'я кваліфікованими кадрами в достатній кількості.

8. Забезпечення функціонування та доцільність існування організаційних структур і фінансування та стимулювання у системі громадського здоров'я, які повинні забезпечувати виконання оперативних функцій

9. Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація), комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я. Спрямована на поліпшення рівня санітарної грамотності. Комунікація для підвищення здатності отримувати, розуміти та використовувати інформацію, захисту політики охорони здоров'я та підвищення рівня добробуту, якості життя та здоров'я громадян.

10. Сприяння розвитку досліджень у сфері охорони здоров'я для наукового обґрунтування відповідної політики і практики» [11].

На нашу думку, головною функцією моніторингу за станом здоров'я населення є забезпечення високих показників тривалості життя, зменшення смертності та рівня захворюваності за рахунок своєчасного виявлення відхилень від рівноважного стану здоров'я населення та формування інформації для вироблення управлінських рішень щодо його покращення.

Моніторинг за станом здоров'я населення забезпечує виконання таких специфічних функцій:

1) *організаційна* – передбачає визначення об'єктів моніторингу за станом здоров'я населення, зокрема складу респондентів, системи показників, що характеризують стан здоров'я населення, вибір методів збирання та надходження інформації про стан здоров'я населення; визначення періоду проведення моніторингу стану здоров'я населення в цілому та за окремими показниками;

2) *інформаційна* – передбачає формування єдиної інформаційної бази про стан здоров'я населення та забезпечення функціонування загальної інформаційної системи процесу управління;

3) *контрольна* – передбачає встановлення відхилень у стані здоров'я населення;

4) *зворотного зв'язку* – спрямована на встановлення взаємовідносин між етапами процесу управління станом здоров'я населення;

5) *аналітична* – передбачає з'ясування причин, умов та факторів, що призвели до зміни в стані здоров'я населення;

6) *діагностична* – передбачає діагностику очікуваного кінцевого стану та тенденцій покращення стану здоров'я населення;

7) *комунікаційна* – означає передачу інформації, що відображає стан здоров'я населення та динаміку його показників, а також результати діагностики, особам, які приймають рішення);

8) *управлінська* – передбачає вироблення управлінських рішень.

Реалізація функцій моніторингу стану здоров'я населення здійснюється шляхом вирішення певних завдань.

Фролов С.В., Лядов М.А., Комарова І.А., Остапенко О.А. визначили вимоги до системи моніторингу стану здоров'я населення:

– автоматизація процесу спостережень;

– безперервність процесу спостережень (вимірювань, збору даних);

– збір даних із різних джерел інформації (апаратна медична діагностика, анкетування);

– цілеорієнтований характер спостережень;

– необхідність видачі оперативних результатів спостережень;

– попередня обробка результатів спостережень;

– виявлення тенденцій зміни спостережуваних величин;

- порівняння результатів вимірювань із прогнозованими значеннями;
- проведення аналізу накопиченої інформації для вирішення широкого кола завдань управління [12].

Косарева Л.А. зазначає, що основними завданнями медичного моніторингу є спостереження за здоров'ям населення, факторами впливу на здоров'я, оцінка фізичного, психологічного стану людини, оцінка прогнозованого стану здоров'я та планування заходів, спрямованих на зміну стану здоров'я [10].

І. М. Воронцов, В.В. Шаповалов, Ю.М. Шерстюк стверджують, що основними завданнями систем моніторингу здоров'я населення є

- забезпечення періодичної перевірки стану здоров'я;
- складання аналітичних оглядів за результатами обстежень;
- забезпечення попереднього обстеження під час госпіталізації; зниження непрацездатності, інвалідності та смертності; зменшення загальної вартості лікування[13];

Зандер Е. В., Лобкова Е. В., Смирнова Т. А. виділяють наступні завданнями системи моніторингу:

- формування інформаційного фонду даних про стан здоров'я населення;
- статистична обробка основних медичних та соціально-економічних показників;
- медико-соціальна оцінка об'єктів та виявлення проблемних ситуацій у галузі здоров'я населення та системи охорони здоров'я території; встановлення основних факторів, що детермінують здоров'я (соціальних, медичних, психологічних, економічних та ін.);
- розробка соціально-економічних прогнозів на підставі даних про здоров'я населення; виявлення причинно-наслідкових зв'язків на основі системного аналізу та прогнозу оцінки ризику для здоров'я населення території;
- визначення вартості втручання по відношенню до ефекту заходу, що виражається в роках збільшення очікуваної тривалості життя і підвищення її якості;
- міжвідомча координація забезпечення управлінських рішень щодо формування епідеміологічного благополуччя та здоров'я поселення на регіональному та місцевому рівнях;
- розробка рекомендацій щодо системи пріоритетних заходів, спрямованих на покращення здоров'я та збільшення обсягу необхідного фінансування; моніторинг ефективності заходів щодо охорони здоров'я населення [8].

Банчук М. В. зазначає, що завданнями моніторингу є :

- «формування державного фонду інформаційних ресурсів у сфері забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення;
- виявлення причинно-слідчих зв'язків на основі системного аналізу та оцінки ризику здоров'ю населення;
- програмно-технічне, лабораторно-діагностичне забезпечення соціально-гігієнічного моніторингу на основі сучасних інформаційно-аналітичних технологій та програмно-апаратних комплексів;
- міжвідомча координація щодо забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення для прийняття управлінських рішень, органів виконавчої влади в регіонах, органів місцевого самоврядування. Проведення соціально-гігієнічного моніторингу за єдиною методичною схемою, уніфікації процесу отримання багатопланової інформації, інтегральної її обробки, стандартизації, встановлення зв'язку показників здоров'я та факторів довкілля, з подальшим виділенням пріоритетних, та проведення обґрунтованого гігієнічного ранжирування територій, оздоровчих заходів дозволити також забезпечити ранжування промисловості щодо їх долі у забрудненні довкілля» [14].

Ряд науковців вважають, що організація системи моніторингу здоров'я населення передбачає:

- вивчення тенденцій динаміки здоров'я населення території; виявлення пріоритетів у забезпеченні епідеміологічного благополуччя, вирішенні медичних та соціальних проблем формування здоров'я;
- розроблення обґрунтованих цільових програм охорони та зміцнення здоров'я; забезпечення інформаційної підтримки законодавчої ініціативи органів управління охороною здоров'я, державного санітарно-епідеміологічного нагляду, органів соціального захисту населення; обґрунтування потреб у ресурсах, необхідних для прогнозування обсягу медичної допомоги та оздоровчих заходів, вартості їх фінансового забезпечення. Таким чином, у рамках моніторингу здоров'я населення виокремлюються проблеми охорони здоров'я для території та груп населення; розробляються технології дослідження тенденцій суспільного здоров'я з використанням методів потенційної демографії та оцінки впливу на нього соціальних та інших факторів здоров'я та ризику розвитку захворюваності та передчасної смертності; створюються інструменти медико-соціального та економічного обґрунтування цільових профілактичних програм з управління здоров'ям; розробляється правова основа та типові системи інформаційної підтримки моніторингу; застосовуються сучасні системні технології для моделювання процесів формування здоров'я [15].

Згідно постанови КМУ «Про затвердження Порядку проведення державного соціально-гігієнічного моніторингу» завданнями моніторингу є:

- 1) формування інформаційного фонду;
- 2) виявлення причинно-наслідкових зв'язків між станом здоров'я населення та впливом на нього факторів середовища життєдіяльності людини на основі їх системного аналізу і оцінки ризику для здоров'я людини;

3) підготовка пропозицій щодо поліпшення діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення [16].

Проаналізувавши підходи науковців до виділення завдань системи моніторингу стану здоров'я, було встановлено, що серед науковців не існує єдиної думки щодо завдань системи моніторингу за станом здоров'я, проте було виявлено, що важливим завданням, на якому наголошують всі вчені є формування фонду інформаційних ресурсів та розробка рекомендацій щодо покращення стану здоров'я населення. Віддаючи належне науковцям вважаємо, що до завдань системи моніторингу за станом здоров'я населення слід відносити:

- систематичні спостереження, збирання та збереження даних про стан здоров'я населення;
- ведення бази даних;
- аналіз та оцінка стану здоров'я населення, виявлення загроз здоров'ю;
- прогнозування змін у стані здоров'я населення
- сприяння ефективному прийняттю управлінських рішень у сфері охорони здоров'я ;
- забезпечення достовірності інформації для органів публічної влади та громадськості.

Ефективний моніторинг, який би реалізовував перераховані вище мету, функції та завдання можливий лише при дотриманні принципів його організації.

Бандурка О. М. зазначає, що до принципів, що регулюють моніторинг та контроль за станом здоров'я населення слід відносити:

- 1) універсальність – це означає, що контроль має охоплювати всі ділянки державного будівництва;
- 2) систематичність – проводиться не одноразово, час від часу, а за певною схемою, постійно;
- 3) безсторонність – досягається шляхом покладення завдань контролю на осіб, не зацікавлених в його результатах;
- 4) реальність – забезпечується наявністю необхідних кваліфікованих кадрів контролерів;
- 5) дієвість, оперативність, результативність – припускають швидке проведення контрольних дій контролюючим органом у разі одержання повідомлень про порушення, запобігання правопорушенням і причинам, що їм сприяли, своєчасне вжиття заходів щодо їх усунення, притягнення у відповідних випадках винних до відповідальності;

6) гласність – дає можливість, а у деяких випадках і стає обов'язком доведення результатів контролю до відома громадськості або правоохоронних органів, інших осіб, зацікавлених у його результатах [17, с. 464].

Миронов А.Г. до базових принципів відносить наступні:

- 1) верховенство права;
- 2) законність;
- 3) публічність;
- 4) поєднання централізації та децентралізації;
- 5) спрямованість на покращення стану справ;
- 6) системність [18].

Таким чином проаналізувавши сукупність принципів, що виділяються науковцями, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день відсутній єдиний підхід до сукупності принципів та їх характеристик.

Проведений аналіз принципів моніторингу стану здоров'я населення показав, що в даних принципах враховані не всі аспекти. На нашу думку, система моніторингу стану здоров'я населення має будуватися на наступних принципах:

- об'єктивності та достовірності;
- незалежності;
- планування;
- систематичності;
- узгодженості;
- комплексності в оцінці інформації про стан здоров'я населення;
- цілісності;
- оперативності;
- відкритості;
- сумісності показників у часі та просторі;
- цілеспрямованості;
- розвитку.

Запропонована характеристика принципів моніторингу стану здоров'я населення наведена в таблиці 1.

Таблиця 1.

Характеристика принципів моніторингу за станом здоров'я населення

<i>НАЗВА ПРИНЦИПУ</i>	<i>ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПУ</i>
Об'єктивності та достовірності	моніторинг має проводитися шляхом всебічного вивчення офіційної інформації щодо стану здоров'я населення, відображати реальний стан здоров'я населення і не залежати від думки та волі осіб, які проводили дослідження
Незалежності	результати моніторингу мають формуватися за допомогою оцінок експертів, що незалежні від органів влади
Планування	моніторинг має здійснюватися на плановій основі
Системності	розгляд об'єкта – стану здоров'я населення як підсистеми загальної сфери охорони здоров'я, дослідження його зв'язків із суб'єктами зовнішнього середовища
Поєднання безперервності та систематичності	постійне спостереження за станом здоров'я населення, а також обчислення та регулярний аналіз показників, що його характеризують, через певні проміжки часу
Узгодженості	нормативне та методичне забезпечення мають не суперечити, а доповнювати один одного
Комплексності	моніторинг стану здоров'я населення має здійснюватися у взаємозв'язку з усіма сферами його діяльності, а також забезпечувати послідовне вирішення всієї сукупності завдань моніторингу стану здоров'я щодо кожного з його об'єктів
Цілісності	єдність процесів моніторингу та управління станом здоров'я населення, за яким постановка завдань моніторингу має ґрунтуватися на визначенні цілей та напрямів функціонування та розвитку стану сфери охорони здоров'я, розробці стратегій управління нею
Оперативності	своєчасне отримання та надання інформації, а також прийняття на її основі рішень, здатних покращити стан здоров'я населення
Відкритості	інформація про проведення моніторингу стану здоров'я населення та інформація про результати моніторингу мають бути відкритими, доступними для громадськості, розміщуватися на офіційних сайтах
Сумісності показників у часі та просторі	відстежувати динаміки стану здоров'я населення та сфери охорони здоров'я загалом та виявлення тенденцій їх розвитку
Цілеспрямованості	вся система моніторингу за станом здоров'я населення має бути орієнтована на розвиток інформаційно-аналітичної підтримки процесу прийняття управлінських рішень, пов'язаних із виконанням конкретних завдань сфери охорони здоров'я
Розвитку	забезпечення вдосконалення системи моніторингу стану здоров'я населення щодо методичного та технічного інструментарію, складу індикаторів з метою забезпечення синхронізації зі змінами у сфері охорони здоров'я

На основі проведеного аналізу нами було розроблена методологія функціонування державної системи моніторингу за станом здоров'я населення.

Висновки. Систему моніторингу за станом здоров'я населення слід розглядати як складову державної системи управління сферою охорони здоров'я, в свою чергу система моніторингу за станом здоров'я населення повинна містити в собі повний комплекс процедур, які будуть спрямовані на спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан здоров'я населення. Повноцінне функціонування системи моніторингу за станом здоров'я населення дозволить органам влади прогнозувати зміни у стані здоров'я населення і розробляти науково-обґрунтовані рекомендації для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану здоров'я. Визначені функції, методи та принципи, яким повинна відповідати система моніторингу за станом здоров'я населення, дозволяють визначити мету та основні завдання щодо формування системи моніторингу стану здоров'я населення України.

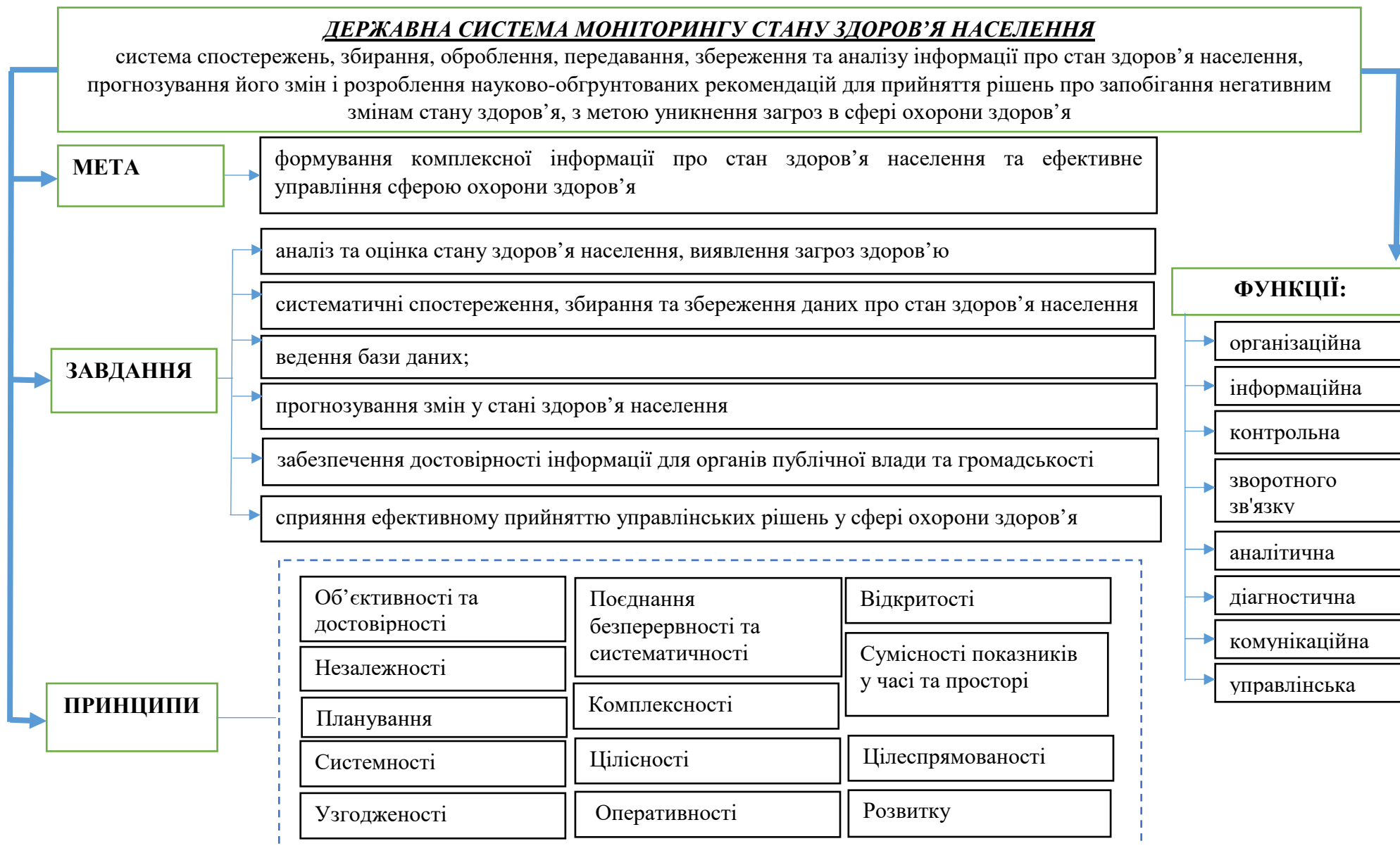

Рис. 1. Методологія функціонування державної системи моніторингу за станом здоров'я населення

Список літератури:

1. Беликова И. В., Радченко Н. Р., Кустарева Л. П. Мониторинг состояния здоровья населения в контексте развития общественного здравоохранения. *Здоровье человека, теория и методика физической культуры и спорта*. 2019, № 4(15). С. 257-261. URL: <http://journal.asu.ru/zosh/article/view/7105>.
2. Інформаційне і аналітичне забезпечення системи моніторингу. А. О. Морозов, В. Л. Косолапов, В. Є. Колосов та ін. *Науково-техна інформація*. 2002. № 3. С. 18-23.
3. Мартыненко, М.В. Внутривузовский мониторинг как средство управления качеством образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Ставрополь. 2003. 22 с.
4. Первый толковый БЭС (большой энциклопедический словарь). Науч. ред. Н.Л. Баженов. СПб. : Норинт ; М. : РИПОЛ классик. 2006. 2144 с.
5. Головкова Н. П., Лескина Л. М., Яковлева Т. П. Роль эколого-эпидемиологического исследования в системе социально-гигиенического мониторинга. *Медицина труда и промышленная экология*. 2003. № 5. С. 23—28.
6. Государственная система мониторинга туберкулеза. URL: <http://humbio.ru/humbio/ftiziatria/0002b8b9.htm>
7. Сидоров П. И., Гудков А. Б., Унгурияну Т. Н. Системный мониторинг общественного здоровья. *Экология человека*. 2006. №6. С. 3-8
8. Мониторинг социально-экономических процессов как инструмент регионального управления и территориального планирования : монография. Е. В. Зандер, Е. В. Лобкова, Т. А. Смирнова. Красноярск : Сиб. федер. ун-т. 2016. 280 с.
9. Шипко А. Моніторинг здоров'я зберігаючого середовища Дніпропетровщини. URL: [http://128-56.dbuara.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Shipko.pdf](http://128-56.dbuara.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Shipko.pdf)
10. Карасёва Л. А. Мониторинг здоровья городского населения. *Здоров'я суспільства*. 2013. Т. 2, № 3-4. С. 14-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zdc_2013_2_3-4_5.
11. Борисенко А.В. Громадське здоров'я в світі та Україні. URL: http://cgz.vn.ua/problematika-gromadskogo-zdorovya/problematika-gromadskogo-zdorovya_445.html
12. Фролов, С.В., Лядов М.А., Комарова И.А., Остапенко О.А. Современные тенденции развития медицинских информационных систем мониторинга. *Вопросы современной науки и практики*. 2013. - №2(46). - С.66-75.
13. Воронцов И.М., Шаповалов В.В., Шерстюк Ю.М. Здоровье. Опыт разработки и обоснование применения автоматизированных систем для мониторинга и скринирующей диагностики нарушений здоровья. СПб. : ИПК «Коста». 2006. 432 с.
14. Банчук М. В. Система моніторингу санітарно – епідеміологічної ситуації в Україні як один з найважливіших елементів стратегії державного управління з забезпечення здоров'я населення. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. №10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=345>
15. Информационные технологии мониторинга здоровья населения. URL: <https://studopedia.org/index.php?vol=2&post=15525>
16. Про затвердження Порядку проведення державного соціально-гігієнічного моніторингу: Постанова КМУ від 22 лютого 2006 р. N 182
17. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: підруч. за заг. ред. академіка НАПрН України О. М. Бандурки. Х.: Золота миля. 2011. 584 с.
18. Миронов А. Г. Організація охорони здоров'я громадян та контроль за її здійсненням. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=102:pp-2019-34-16&catid=90&Itemid=483&lang=uk

References.

1. Belikova, I. V., Radchenko, N. R. and Kustareva, L. P. (2019), "Monitoring the health status of the population in the context of public health development", *Zdorove cheloveka, teoriya i metodika fizicheskoy kultury i sporta*, vol. 4(15), pp. 257-261, available at: <http://journal.asu.ru/zosh/article/view/7105> (Accessed 10 Dec 2020).
2. Morozov, A. O., Kosolapov, V. L. and Kolosov, V. Ye (2002), "Information and analytical support of the monitoring system", *Nauk.-tekhn. Informatsiia*, vol. 3, pp. 18-23.
3. Martynenko, M.V. (2003), "Intra-university monitoring as a means of managing the quality of education", Abstract of Ph.D. dissertation, Stavropol, Russia.
4. Bazhenov, N.L. (2006), *Perviy tolkoviy BJeS (bolshoj jenciklopedicheskij slovar) [The first explanatory BES (big encyclopedic dictionary), RIPOL klassik, Moscow, Russia*.
5. Golovkova, N. P., Leskina, L. M. and Yakovleva, T. P. (2003), "The role of ecological and epidemiological research in the system of social and hygienic monitoring", *Medicina truda i promyshlennaya jekologiya*, Vol. 5, pp. 23—28.
6. humbio.ru (2020), "State system for monitoring tuberculosis", available at: <http://humbio.ru/humbio/ftiziatria/0002b8b9.htm> (Accessed 10 Dec 2020).
7. Sidorov, P. I., Gudkov, A. B. and Unguryanu, T. N. (2006), "Systemic monitoring of public health", *Jekologiya cheloveka*, vol 6, pp. 3-8

8. Zander, E. V. Lobkova, E. V. and Smirnova, T. A. (2016), Monitoring socialno-jekonomicheskikh processov kak instrument regionalnogo upravleniya i territorialnogo planirovaniya [Monitoring of socio-economic processes as a tool for regional management and territorial planning], Sib. feder. un-t., Krasnoyarsk, Russia.
9. Shypko, A. (2009), "Monitoring of the health-preserving environment of Dnipropetrovsk region", available at: [http://128-56.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Shipko.pdf](http://128-56.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Shipko.pdf) (Accessed 10 Dec 2020).
10. Karasyova, L. A. (2013), "Urban health monitoring", *Zdorov'ya suspilstva*, Vol. 2, no 3-4, pp. 14-17, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zdc_2013_2_3-4_5 (Accessed 10 Dec 2020).
11. Borysenko, A.V. (2020), "Public health in the world and in Ukraine", available at: http://cgz.vn.ua/problematika-gromadskogo-zdorovya/problematika-gromadskogo-zdorovya_445.html (Accessed 10 Dec 2020).
12. Frolov, S.V., Lyadov M.A., Komarova I.A. and Ostapenko O.A. (2013), "Modern trends in the development of medical information monitoring systems", *Voprosy sovremennoj nauki i praktiki*, Vol 2(46), pp.66-75.
13. Voroncov, I.M., Hapovalov, V.V. and Sherstyuk, YU.M. (2006), Zdorove. Opyt razrabotki i obosnovanie primeneniya avtomatizirovannyh sistem dlya monitoringa i skriniruyushhej diagnostiki narushenij zdorovya [Health. Experience in the development and justification of the use of automated systems for monitoring and screening diagnostics of health disorders], IPK «Kosta», St.Petersburg, Russia.
14. Banchuk, M. V. (2011), "The system of monitoring the sanitary-epidemiological situation in Ukraine as one of the most important elements of the public administration strategy for public health", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 10, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=345> (Accessed 10 Dec 2020).
15. studepedia (2020), "Information technologies for monitoring the health of the population", available at: <https://studepedia.org/index.php?vol=2&post=15525> (Accessed 10 Dec 2020).
16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), "On approval of the Procedure for conducting state social and hygienic monitoring", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2006-%D0%BF#Text> (Accessed 10 Dec 2020).
17. Bandurky, O. M. (2011), Administratyvne pravo Ukrainy. Zahal'na chastyna. Akademichnyj kurs [Administrative law of Ukraine. The general part. Academic course], Zolota mylia, Kharkiv, Ukraine.
18. Myronov, A. H. (2019), "Organization of public health and control over its implementation", available at: https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=102:pp-2019-34-16&catid=90&Itemid=483&lang=uk (Accessed 10 Dec 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.12.2020 р.